

Transnasjonale hverdagsliv: Østeuropeisk innvandrerungdom i distrikts-Norge

JOHAN FREDRIK RYE

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Mange østeuropeiske ungdommer flytter til norske utkantkommuner som følge av at foreldrene får arbeid i de tradisjonelle bygdenæringene. I denne artikkelen analyserer jeg hverdagslivserfaringene til disse ungdommene, deres identiteter og livsprosjekter, og diskuterer hvordan de forhandler sine posisjoner som innvandrere i distriktssamfunnene. Utgangspunktet er et kvalitativt materiale som består av individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer med 19 østeuropeiske ungdommer i én kystregion i Midt-Norge. Materialet viser hvordan ungdommenes sosiale virkelighet preges av deres multi-lokale identiteter, tilhørigheter og sosiale praksiser. Resultatet er ambivalente hverdagsliv utformet i spennet mellom lokalsamfunnet og forskjellige transnasjonale sosiale rom. Samtidig som det synes å være mange likhetstrekk mellom innvandrerungdommene i distriktene og i de mer urbane regionene, demonstrerer materialet også hvordan den rurale sosiogeografiske konteksten påvirker deres hverdagsliv i utkant-Norge.

De siste årene har mange østeuropeiske ungdommer fulgt med sine arbeidsinnvandrende foreldre til Norge. De fleste flytter til storbyregionene, men mange kommer også til distriktskommuner som har færre erfaringer med innvandring og integrering av innvandrerungdom i sine lokalsamfunn. Dette åpner muligheter og utfordringer, men er også krevende for de utenlandske ungdommene som følger med på flyttelasset når foreldrene får arbeid på det norske, rurale arbeidsmarkedet. Hvordan kan man etablere et nytt hverdagsliv og skape seg en fremtid i et ukjent land, langt ute i den europeiske periferien?

På mange måter er innvandring til distrikts-Norge trolig ikke særlig annerledes enn til de store byene. Den rurale samfunnskonteksten kan likevel ha noen implikasjoner for innvandrerne, som for alle andre som bor i distriktene. I folkelige

diskurser beskrives kyst- og bygdesamfunnene gjerne som sosialt tette og gjennom-siktige, alle kjenner alle, alle vet alt om alle, og som mer kulturelt homogene enn bysamfunnene – kort sagt det gode, harmoniske og idylliske bygdelivet (Short 1991). Folk bryr seg om hverandre og har en fellesskapsfølelse (Almås 1995:24). Bygde-idyllens bakside er den rurale konformiteten og kjedsomheten (Læggran 2002). Det er verre å skille seg ut på bygda enn i byen, og bygda er jevnt over mindre dynamisk, mindre spennende og utfordrende, enn de urbane samfunnene (Berg og Lysgård 2004). Ikke minst blant ungdom er slike forståelser av det rurale dominerende, enten de vokser opp i bygd eller by (Bjaarstad 2003, Haugen og Villa 2006, Rye 2006).

Særtrekkene ved utkantsamfunnenes sosiale strukturer reflekteres også i studier av norske innvandringsungdommer. De flerkulturelle unge voksne byjentene som Granholt (2011) intervjuet, opplevde bygdefolk som mindre tolerante og mer fordomsfulle, etter informantenes mening rett og slett fordi folk ute i distriktene er mindre vant med innvandring og kulturelt mangfold. Fangen (2009:97), som intervjuet unge voksne innvandrere i Oslo, rapporterte likeledes at «[s]pesielt en del av våre informanter som har vokst opp på mindre steder har opplevd grovere former for rasisme fra andre». I essayet *Den norske bygda sett utenfra* hevdet Eriksen at asylsøkere fra den store – og som regel mer urbane – verdenen umulig kan finne seg til rette på norske småsteder, ettersom disse mangler offentlige arenaer og preges av individualiserte sosiale væremåter: «...[d]et gode liv på den norske bygda (...) er noe man best får til bak husets fire vegger, eventuelt bak hagegjerdet» (Eriksen 1996:108).

Kyst- og bygdesamfunnene er dessuten geografisk perifere, med dårligere kommunikasjons-tilbud enn de urbane regionene. Ungdommenes forskjellige sosiale arenaer er spredt over et større geografisk område, og mange ungdommer er avhengige av foreldreskyss for å delta i fritidsaktiviteter. Det er også mer ressurskrevende å reise ut av lokalsamfunnet, blant annet for å besøke hjemlandet. Eksempelvis er reisetiden fra Skjåk til Bukarest dobbelt så lang som fra Oslo S. Også på andre sosiale arenaer vil man finne forskjeller mellom rurale og urbane regioner og lokalsamfunn, så som på arbeids-, utdannings- og boligmarkedene (Almås 1995, Heggen 2002).

I denne artikkelen diskuterer jeg hvordan de østeuropeiske ungdommene opplever sine hverdagsliv i utkantsamfunnene. Som teoretisk innfallsvinkel bruker jeg forhandlingsbegrepet, som i tråd med dominerende perspektiver på feltet, legger vekt på identitet som resultatet av kollektive, refleksive prosesser og ikke som gitte, objektive størrelser (Jenkins 1996). Aktørene har selv muligheter for – og tvinges

samtidig til – å forme seg selv og sitt liv. Som Giddens (1996:28) skriver om vår individualiserte, senmoderne tilværelse: «In post-traditional contexts, we have no choice but to choose, how to be and how to act». Dette er prosesser som foregår innenfor rammene av sosiokulturelle strukturer som både begrenser og muliggjør bestemte praksiser. Dermed blir maktaspektet vesentlig. Noen (grupper) aktører har makt til å definere hva som er mulig, andre må tilpasse seg andres definisjoner. Noen handlingsvalg er åpne, andre er stengte. Oslovest-jenter stilles ovenfor andre problemstillinger enn sønnen av fiskeindustri-innvandrer ute i havgapet. Det grenser for hvor langt moderne identitetskonstruksjoner kan strekkes (Paulgaard 2006), samtidig som aktørene – individuelt og kollektivt – alltid vil søke å utfordre og utvide rammene for sine hverdagsliv.

Artikkelens problemformulering er derfor som følger: Hvilke livserfaringer gjør de østeuropeiske ungdommene seg i de rurale lokalsamfunnene, hvordan fortolker de sine liv som innvandrerungdom i den norske utkanten, og hvordan slår dette ut i deres hverdagspraksiser og fremtidsstrategier?

Jeg skal diskutere denne problemstillingen med utgangspunkt i analyser av et kvalitativt intervjumateriale med nitten østeuropeiske tenåringer i et kystsamfunn i Midt-Norge. Artikkelen ser på det transnasjonale hverdagslivet til disse ungdommene, der jeg bruker forhandlingsbegrepet for å utforske fire sentrale dimensjoner ved deres erfaringer, fortolkninger og strategier som innvandrerungdom i utkants-Norge. I den neste seksjonen presenterer jeg hvordan slike analyser av innvandrerungdom kan forankres senmodernitetens genuine mobile karakter, både som geografisk, sosialt og kulturelt fenomen.

Komplekse mobiliteter

Forskning på innvandring er de siste tiårene etablert som et kjernefelt innen samfunns-vitenskapelig forskning, nasjonalt og internasjonalt.¹ Dette reflekterer ulike aspekter ved den senmoderne samtiden, der politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle prosesser bidrar til å «krympe» verden (Giddens, 1990; Harvey, 1990) og skape nye muligheter for migrasjon på tvers av landegrensene. Ifølge ILO finnes det i dag 232 millioner immigranter (ILO 2014). Selv om Norge lenge praktiserte en restriktiv innvandringspolitikk (Brochman 2006), er også det norske samfunnet etter hvert blitt sterkt preget av immigrasjon. Ikke minst har EU-utvidelsene i 2004

og 2007 medført betydelig innvandring fra de tidligere kommunistiske østblokk-landene. I dag er 12,4 prosent av landets innbyggere født i utlandet (SSB 2015), og ulike aspekter ved innvandringsfenomenet står sentralt i ulike politiske, administrative og folkelig diskurser.

Det finnes flere teoretiske innfallsvinkler til det moderne innvandringsfenomenet. Et nytt, spennende perspektiv er den britiske sosiologen John Urrys teorier om senmodernitetens radikaliserede mobilitet. Vår globaliserte verden er grunnleggende preget av intensiverte former for mobilitet og migrasjon, både kvantitativt og kvalitativt. I det senmoderne samfunnet representerer mobilitet det normale heller enn unntaket (Sheller og Urry 2006, Urry 2000, 2007). Eriksen (2004) påpeker at mennesker har føtter, ikke røtter.² De moderne transport-systemene (biler, tog, fly, etc.) fører til at folk kan forflytte seg fysisk på tvers av samfunn og kulturer, samtidig som ulike former for digital kommunikasjon (spesielt internett) åpner for samtidig, koordinert samhandling på tvers av geografiske skillelinjer. Individene kan potensielt være over alt på ett og samme tidspunkt. Dette reflekterer grunnleggende endringer som Giddens (1990) begrepsfester som senmodernitetens kompresjon av tid og rom. Den sosiale verden blir mindre og de fjerneste samfunn er bare noen tastetrykk unna. Samtidig blir distanserte former for samhandling viktigere og overtar i mange tilfeller ofte for ansikt til ansikt-interaksjon. Den sosiale verdenen blir derfor også større, i Giddens' språkdrakt blir sosial handling løsrevet og frigjort fra konkrete lokaliteter («disembedded») og tar oftere form gjennom abstraherte systemer, uttrykt gjennom ekspertsystemer (f.eks. vitenskap) og symbol-systemer (f.eks. pengeøkonomi).

I dette perspektivet blir mobilitet og migrasjon gjerne vurdert i positive termer både for aktører og samfunn. Bevegelse symboliserer frihet; å kunne veksle mellom forskjellige sosiale lokaliteter og kulturer åpner muligheter. Det klassiske eksemplet er de globale elitene som friksjonsløst flyter mellom verdens metropoler. For kosmopolitten er sosialt og kulturelt mangfold en selvfølgelighet. Urry (2007) understreker samtidig at kapasiteten til å forflytte seg («motilitet») er skeivfordelt i samfunnet, blant annet langs tradisjonelle sosiale skillelinjer som klasse, kjønn og etnisitet. Noen aktører kan ikke flytte, men er låst fast både sosialt og geografisk. For andre er migrasjon uønsket og representerer strukturell tvang, for eksempel personer som flykter som følge av krig, diktatur og terror («tvungen migrasjon»). Bauman (1998) bruker «turisten» og «vagabonden» som representanter for globaliseringen og mobilitetens ytterpunkter. Den første nyter mobilitetens frukter,

den andre reiser på grunn av sosial elendighet. Det avgjørende er migrantens grad av autonomi, som igjen reflekterer hans eller hennes individuelle ressurser og de kontekstuelle rammene for migrasjonen. Dette er også sentralt i Portes og Zhous (1993) teorier om segmentert assimilasjon, som diskuterer hvordan forskjellige innvandringsgrupper tilpasser seg mottakerlandenes kulturer på forskjellig måter, også med tanke på deres innplassering i det sosioøkonomiske hierarkiet og grad av inkludering i mottakersamfunnet. Derfor vil også mobilitetens utfall variere langs de samme sosiale skillelinjene.

Et slikt senmoderne perspektiv har flere implikasjoner for samfunnsvitenskapelige studier av internasjonal immigrasjon. Dette gjelder ikke minst for analysene av de østeuropeiske ungdommenes hverdagsliv i distrikts-Norge. For det første representerer deres blotte tilstedeværelse at også distriktene har tatt opp i seg senmodernitetens iboende flytende demografiske karakter og utvikler seg mot mer heterogene sosiale strukturer (Almås mfl. 2008). Innvandring fra utlandet har tradisjonelt primært vært et urbant fenomen i den norske konteksten. Så sent som i 2006 viste statistikken at mens 23 prosent av Oslos befolkning hadde innvandrerbakgrunn, var den tilsvarende andelen i de typiske distriktsfylkene (spesielt Nord-Trøndelag, Nordland og Sogn og Fjordane) godt under 5 prosent. I tillegg var dessuten innvandrerne overrepresentert blant de innenlandske innflytterne til byene (Forgaard 2006). Dette bildet er blitt noe endret de siste årene, ettersom de østeuropeiske arbeidsinnvandrere i større grad også bosetter seg i distriktene, både i Norge og i andre europeiske land (Jentsch 2007, McAreavey 2012, Stenning og Dawley 2009). I løpet av de siste årene har derfor også mange norske distriktsamfunn fått et klart preg av globalisert, kulturelt mangfold. For eksempel fortalte Adresseavisen i 2015 om kystkommunen Frøya der mer enn 17 prosent av befolkningen har innvandrerbakgrunn, fordelt på 32 nasjonaliteter. I én av øysamfunnets førsteklasse var samtlige elever tospråklige.³ Mobilitet, migrasjon og mangfold representerer det nye heller enn unntaket i slike distriktssamfunn.

For det andre er den østeuropeiske arbeidsinnvandringen til distriktene et tydelig eksempel på den senmoderne mobilitetens ikke-definitive karakter, som også er vektlagt i andre studier av denne formen for internasjonal immigrasjon til Norge (Andrzejewska og Rye 2012, Friberg og Eldring 2011). Å flytte til et annet land betyr ikke at man forlater hjemlandet for godt. Som de skisserte perspektivene viser, er det både enklere å reise fysisk mellom lokaliteter og å kommunisere ved

hjelp av moderne teknologi på tvers av dem. Dette er også det sentrale utgangspunktet i teoriene om transnasjonalisme (Vertovec 2009), som diskuterer hvordan immigranter på forskjellige måter vedlikeholder kontakten med avsenderlandet gjennom gjentakende hjemreiser og andre sosiale praksiser som knytter dem til hjemlandet. Enda viktigere er migrantenes muligheter til å etablere nye stedlige praksiser i mottakerlandet som bidrar til å vedlikeholde deres opprinnelige sosiale og kulturelle praksiser, ikke minst med tanke på identitet og tilhørighet. Resultatet blir, som oppsummert i Glorius og Friedrich' modell for transnasjonalisme (2006), sirkulær migrasjon, transkulturasjon og hybride identitetsformasjoner. I et slikt perspektiv er ikke migranten enten «her» eller «der», men begge steder på samme tid. I dette skjæringspunktet mellom de ulike stedlige kulturene etableres nye sosiale identiteter og praksiser, som er mer enn summen av elementene – noe som Prieur (2004) viser har gitt opphav til flere forskjellige begreper i faglitteraturen, f.eks. «hybridkultur» (Hall 1992a,b), «kulturell kreolisering» (Eriksen 1994), «kulturelle intermezzoer» (Back 1996) og «kulturpendling» (Long 1992).

En tredje implikasjon av et senmoderne perspektiv på mobilitet og migrasjon er betydningen av samspillet mellom geografiske og sosiale kontekstuelle forhold. Ulike migrasjonspraksiser, spesielt definert gjennom de sosiale rammebetingelsene i avsender- og mottakerlandene, påvirker immigrasjonens utfall. Som nevnt ovenfor, understreker teorien om segmentert assimilasjon (Portes og Zhou 1993) at immigrantenes erfaringer i mottakersamfunnet er avhengig av deres sosiale posisjon, både langs dimensjonene klasse og etnisitet. Noen grupper vil raskt assimileres, mens andre immigranter ikke blir inkludert i samfunnets institusjoner, eventuelt etablere varige sub-kulturer. Her er immigrantenes ressurstilgang og autonomi avgjørende som utgangspunkt for deres erfaringer i mottakerlandet. For de østeuropeiske arbeidsinnvanderne er situasjonen preget av en rekke komplekse motsetninger på dette feltet. Blant annet reiser de voksne frivillig fra sine hjemland, men er som regel motivert av vanskelige økonomisk vilkår i hjemlandet. På tross av at mange har høy utdanning, ender de vanligvis i manuelle, ufaglærte jobber på det norske distriktsarbeidsmarkedet, med lave inntekter og lav status. De østeuropeiske ungdommene er derimot «tvungne» immigranter, prisgitt foreldrenes avgjørelser, men deres posisjon i lokalsamfunnene er samtidig mer fristilte fra arbeidsmarkedet sosiale logikk. Deres situasjon er også vesensforskjellig fra mange andre unge immigranter i de rurale lokalmiljøene, f.eks. flyktninge- og asylsøkende ungdommer, som erfarer mindre privilegerte rammebetingelser.

At østeuropeernes immigrasjon er knyttet til arbeidsmarkedet bidrar også til at de ikke på samme måte problematiseres som en «byrde» for samfunnet, men heller som en ressurs for næringsliv og lokalsamfunn. De fleste arbeider i manuelle, ufaglærte jobber som fremstår som lite attraktive for lokalbefolkningen i distriktene, f.eks. som innhøstningsarbeidere i landbruket eller produksjonsarbeidere i fiskeforedlingsindustrien. Tiller mfl. (2014) viser hvordan lokale politikere, bedriftsledere og andre «stakeholders» i en oppdrettskommune faktisk vurderte rekruttering av utenlandsk arbeidskraft som avgjørende for fortsatt lokal vekst og dermed etablering av nye og mer attraktive jobber innen oppdrettsnæringen for de lokale ungdommene (f.eks. innen økonomi og ledelse). Den kulturelle nærheten mellom Norge og Øst-Europa, blant annet gjennom den felles europeiske historien, bidrar trolig også til at denne gruppen ikke opplever den samme stigmatiseringen som andre og mer «synlige» innvandreregrupper.

At arbeidsinnvandrerne bidrar til å snu avfolkningen av mange distriktskommuner legger også positive føringer på hvordan de østeuropeiske ungdommene fortolkes av den lokale befolkningen. Det er god plass i de fleste kyst- og bygdesamfunnene, både på boligmarkedene, i barnehager og på skolene og andre samfunnsarenaer.

Også de stedlige kontekstene påvirker hvordan de østeuropeiske ungdommene inkluderes i deres nye sosiale omgivelser. Deres hverdager er flerlokale, men aktørenes liv er like fullt forankret i stedlige og lokale praksiser, som vil variere fra lokalsamfunn til lokalsamfunn. Det er store forskjeller på premissene for et transnasjonalt hverdagsliv i storbyen og ute i distriktene, og det er også idiografiske forskjeller mellom de enkelte lokalsamfunnene. Globalisering og økt mobilitet er ikke homogene prosesser, men har forskjellige implikasjoner på ulike steder. Dette understrekes gjennom globaliseringsbegrepet, som viser til globaliseringens lokale variasjoner. Det er et toveis forhold mellom det globale og det lokale (Robertson og White 2009). Å spise en McDonalds-hamburger er ikke det samme i Sjøfartsgata på Steinkjer som på Times Square i New York. Innvandrerungdommer i norske byer deltar i verdensomspennende aktivistnettverk, men på sine egne premisser, og innenfor rammen av den norske samfunnskonteksten (Andersson mfl. 2012). De østeuropeiske ungdommens sosiale praksiser i distrikts-Norge må på samme måte studeres i lys av deres stedlige forankring, slik at man åpner for analyser av hvordan den senmoderne mobiliteten utfolder seg annerledes i rurale omgivelser. Med geografen Masseys (2005) programformulering; «space matters».

I artikkelen diskuterer jeg hvordan de mobile, migrerende østeuropeiske ungdommene etablerer transnasjonale hverdagspraksiser og identiteter i den rurale samfunnskonteksten. I analysene drar jeg veksler på de mange tidligere bidragene om ungdom med innvandringsbakgrunn og deres erfaringer i det norske samfunnet (f.eks. Alghasi mfl. 2006, Fangen 2009, Prieur 2004, Vestel, 2004). Utgangspunktet for flere av disse studiene er imidlertid ganske annerledes, ettersom det er ungdom med innvandrerbakgrunn i urbane lokalsamfunn som er studert. Min ambisjon er å vise hvordan de østeuropeiske innvandrerungdommene i distrikts-Norge både har like og ulike erfaringer sammenlignet med urbane innvandrerungdommer, og dermed hvordan det i den senmoderne oppstår lokale, rurale varianter av globalisering.

Hensikten med artikkelen er dermed å utvide det empiriske nedslagsfeltet for analyser av innvandrerungdom. Farriuga (2014:293) har kritisert ungdomsforskningfeltet for «metrosentrisme», ved at «young people outside of major metropolitan centres have been marginalised from the dominant theoretical perspectives that frame both the transitions and the cultures traditions in youth studies». Selv om innvandrerungdommer i rurale samfunn deler mange – kanskje de fleste – erfaringene med jevnaldrende innvandrere i de urbane regionene, peker denne artikkelen også på viktige nyanser langs rural/urban-dimensjonen i samfunnsanalyser. Dette inviterer til et forskerblikk som er mer sensitivt for stedlige dimensjoner, og ikke kritisk «viderefører stereotypier og forenklete dikotomier mellom urbane og rural ungdommer ved å fastslå et universelt perspektiv på modernitet og utvikling som knyttes til urbanitet» (Paulgaard 2015: 129-130).

Kvalitative intervjuer

Analysene bygger på et datamateriale med individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer med 19 innvandrerungdommer i 2013. Informantene er i slutten av tenårene (16-19 år) og bosatte i Kystlandet⁴ i Midt-Norge. Dette er en av flere distriktsregioner som har hatt stor arbeidsinnvandring fra de ti østeuropeiske landene som ble EU-medlemmer i 2004 og 2007.⁵ Regionen består av to kommuner som har hvert sitt dominerende tettsted, flere grender og mange spredte bosetninger. Det er i overkant av 9000 innbyggere i regionen. De siste årene har folketallet i kommunene økt på grunn av de mange østeuropeiske arbeidsinnvandrerne som har funnet arbeid i regionens ekspansive fiskeindustri. I dag er over

1600 innvandrere og barn av innvandrere bosatte i de to kommunene, de aller fleste av dem (ca. 1100) fra de nye østeuropeiske EU-statene. I begge kommunene, som her omtales som Havværet og Øylandet, er det videregående skoler med om lag 300 skoleelever. Ungdomsmiljøene rundt skolene fremstår som sosialt avgrenset fra hverandre, men med betydelig overlapp. For eksempel fester Havværets ungdommer som regel på Havværet i helgene, men noen av dem kan i blant også delta på fester på Øylandet. Kjøreavstanden mellom tettstedene er i underkant av 30 kilometer. Reiseavstanden til nærmeste storbyregion er to-tre timer med privatbil eller offentlig buss og båt.

Utvalget består av 12 jenter og 7 gutter. Ungdommene vokste opp i forskjellige østeuropeiske land, men alle flyttet til Norge fordi foreldrene fikk arbeid i den norske fiskeindustrien. Botiden i Norge varierer fra seks måneder til ti år. Informanten som har lengst botid i Norge, kom som åtteåring i 2003. De andre ungdommene innvandret etter 2004-utvidelsen av EU/EØS som markerte startskuddet for den «nye» østeuropeiske innvandringen til Norge. Gjennomsnittlig botid i utvalget er 4,6 år. Informantene har derfor ikke opplevd egen ungdomstid i hjemlandet. Deres fortolkninger av den østeuropeiske samfunnskonteksten, som de bruker som referansepunkt for å vurdere sine egne erfaringer i det norske samfunnet, er først og fremst tuftet på vage minner fra yngre år. Disse er senere utvidet med fortellinger fra deres sosiale nettverk i hjemlandet og mer sporadiske erfaringer fra egne feriereiser. Ungdommenes beskrivelser av forholdene i hjemlandet bør derfor leses med kritisk distanse, til dels som idealiserte og nostalgiske forestillinger om en alternativ virkelighet. Det samme gjelder informantenes beskrivelser av den lokale ungdomskulturen i Kystlandet, som på samme måte fremstår som stiliserte og unyanserte. I analysene er det derfor informantenes fortolkninger som er sentrale. Hensikten er å diskutere deres fortolkninger av de sosiokulturelle omgivelser og studere hvordan disse former deres identiteter og praksiser.

Informantene ble rekruttert gjennom kontaktlærerne på regionens to videregående skoler. Lærerne kjente til om lag tyve ungdommer med utenlandsk bakgrunn, og disse ble invitert til å delta i undersøkelsen. Den første fasen (våren 2013) bestod av kvalitative, individuelle dybdeintervjuer med ni informanter. Intervjuguiden fokuserte på deres bo- og flyttehistorier, transnasjonale praksiser, identiteter og deltakelse, og deres tanker om fremtiden. Det overordnede målet var å få en nyansert forståelse av hvordan de opplevde sine hverdagsliv som ungdommer med innvandringsbakgrunn i distrikts-Norge. Intervjuene ble gjennomført i

skoletiden på de videregående skolene og varte om lag 50–70 minutter. Foruten forfatteren deltok en vitenskapelig assistent i datainnsamlingen.

Et halvt år senere samlet vi ungdommene i fokusgrupper. Hensikten var å få ungdommene til å reflektere kollektivt rundt sine hverdagsliv i utkant-Norge. Vi brukte de individuelle intervjuene som tematisk utgangspunkt for fokusgruppene. De ble brukt til å utdype aspekter som hadde pekt seg ut i den foreløpige bearbeidningen av datamaterialet og der vi ønsket å få flere refleksjoner. Spesielt ble ungdommene bedt om å utdype sine sosiale kontaktflater i det lokale ungdomsmiljøet og med nettverkene i opprinnelseslandet. Hensikten var å få mer kollektive refleksjoner. Også denne gangen var det kontaktlærerne som rekrutterte informantene og stod for den praktiske organiseringen. I alt ble tre gruppeintervjuer gjennomført, hver med fem deltakere. Fem av deltakerne hadde deltatt i de individuelle intervjuene på vårparten, uten at dette preget gruppediskusjonene. Også disse gruppeintervjuene ble gjennomført på skolen. Her deltok en annen vitenskapelig assistent i datainnsamlingen.

Undersøkelsen er godkjent av personvernombudet i Norges samfunnsvitenskapelige datatjeneste.

Datamaterialet har flere kvaliteter som gir et godt grunnlag for å diskutere de østeuropeiske innvandrerungdommenes hverdags erfaringer. Forskningsdesignet er eksplorativt (Creswell 2009). Hensikten med undersøkelsen er først og fremst å identifisere sentrale dimensjoner ved transnasjonale ungdomsliv i utkant-Norge, og hvordan dette oppleves av innvandrer-ungdommene. Det metodologiske designet (kvalitative individ- og gruppeintervjuer, med få informanter) åpner derfor ikke for statistiske generaliseringer fra materialet. I stedet brukes analytisk generalisering (Yin 2009), der materialet analyseres for å dra ut grunnleggende, essensielle trekk ved de transnasjonale østeuropeiske ungdommenes sosiokulturelle hverdag i utkants-Norge. Ambisjonen er å utvikle en bedre kontekstuell forståelse av hvilke aspekter som preger deres hverdag, deres fortolkning av denne hverdagen, og hvordan dette virker inn på deres hverdagslige praksiser. Spesielt diskuteres betydningen av den rurale samfunns-konteksten. Hvordan oppleves det å være innvandrerungdom i små, tette lokalsamfunn med mer homogene sosiokulturelle tradisjoner enn storbyene? Hva kjennetegner situasjonene for de østeuropeiske innvandrerungdommene i de norske distriktssamfunnene? Utkant-Norge er mangfoldig, med store forskjeller i demografiske og økonomiske strukturer mellom ulike kyst- og bygdesamfunn. Likevel er det klare likheter mellom de østeuropeiske ungdommenes

strukturelle rammebetingelser i deres lokalsamfunn; som utenlandske innflyttere med andre sosiokulturelle referanserammer, sosiale nettverk og praksiser enn den «lokale» befolkningen. Artikkelenes materiale synes også relevant for annen øst-europeisk innvandrerungdom i distrikts-Norge. Analysenes overførbarhet (Lincoln og Guba 1985) til andre utkantsamfunn vurderes derfor som betydelig.

Fire spenningsfelt i innvandrerungdommenes hverdagsliv

De fleste østeuropeiske innvandrerungdommene flytter til distrikts-Norge fordi foreldrene får arbeid i de tradisjonelle norske distriktsprimærnæringene, vanligvis som ufaglært og manuell arbeidskraft. Det var også derfor foreldrene til våre informanter hadde brutt opp fra hjemlandet og tatt med familien til Kystlandet. Her startet foreldre som produksjonsarbeidere i den lokale fiskeforedlingsindustrien, selv om flere av dem hadde høyere utdanning fra hjemlandet. Mange av foreldrene hadde senere skaffet seg nye jobber i Kystlandet, men de fleste arbeidet fortsatt i yrker med lav status og lav inntekt, og sogner i så måte til den rurale arbeiderklassen. Selv om lønns- og arbeidsforholdene gjerne er dårlige vurdert ut fra norske standarder, er arbeidsvilkårene likevel langt bedre enn i hjemlandet. Ungdommene forstår derfor foreldrenes motiver for å flytte og ser at det norske samfunnet tilbyr gode økonomiske vilkår sett fra voksenperspektivet. Monika og Irina tror foreldrene jevnt over er tilfredse med tilværelsen i Kystlandet.

Monika: De trives her. De elsker [Havværet]. Det er sant.

Irina: Jeg tror det er kjedelig, men de må jobbe.

Monika: Faren min tror at [Havværet] er det beste som har skjedd i livet hans. Det er sant, det er sant. Han er litt rar sånn.

Flyttingen til Norge var foreldrenes beslutning. Ungdommene fulgte bare med på flyttelasset, ofte mot deres egen vilje og ønsker. Birgitta fortalte hvordan hun «... gråt fordi jeg ikke ville flytte hit, men foreldrene mine fikk jobb, så derfor måtte jeg flytte». Andre informanter minnes lignende reaksjoner da foreldrene fortalt at de skulle reise til Norge. Monika og Marina snakket eksplisitt om forskjellen på foreldrene og ungdommenes refleksjoner rundt flytteprosessen. De stiller også spørsmål ved om foreldrenes økonomisk begrunnede avgjørelser egentlig har vært vellykket. Materiell velstand er ikke alt.

Monika: Det er veldig forskjellig, for vi har ikke barn. Så for eksempel de kommer her for å få det bedre til barn og til seg selv, for å ha penger til å kjøpe noe til barna sine. De har ikke penger, ingenting der de er fra.

Marina: Egentlig er de lykkeligere her, for de ser at vi har det bedre, sånn økonomisk sett. Kanskje ikke psykisk.⁶

I intervjuene er dette en underliggende fortolkningsramme i de østeuropeiske ungdommenes fortellinger om hverdagslivet i Kystlandet. Det var foreldrene som valgte å reise til utkant-Norge, i håp om en bedre livssituasjon for barna. For ungdommene representerer flyttingen til Norge derimot en ikke-valgt skjebne som skaper en uønsket tilværelse, som de selv må ta ansvaret for å gjøre det beste ut av. Det skjer – bevisst og ubevisst – gjennom ungdommenes aktive organisering av sine hverdagsliv ute i øysamfunnene og deres fortolkninger av egne og andre aktørers sosiale praksiser.

I de neste seksjonene skal jeg vise hvordan ungdommene ved hjelp av forskjellige strategier skaper et hverdagsliv i Kystlandet som de opplever som akseptabelt. Utgangspunktet for analysen er ungdommenes genuine multi-lokale identiteter, tilhørigheter og praksiser, som produseres i spenningsfeltet mellom hverdagslivet i lokalsamfunnet i utkant-Norge og de ulike transnasjonale sosiale rommene som de involverer seg i. I dette spenningsfeltet er det spesielt fire dimensjoner som trer frem som sentrale for å forstå informantenes forhandlinger av tilværelsen som innvandrerungdom i utkants-Norge. Jeg diskuterer disse ut fra fire begrepspar (de/vi, her/der, bygd/by og god/dårlig), som hver for seg viser til ulike dimensjoner ved deres grunnleggende flertydige, uavklarte og ambivalente posisjoner i ungdoms- og bygdesamfunnet.

De fire dimensjonene er identifisert gjennom en vekselgang mellom det teoretiske grunnlaget for artikkelen og innholdet i ungdommenes fortellinger. Tjora (209:115) benevner dette stegvis deduktivt induktiv tilnærming (SDI). Merk at analysene av disse dimensjonene slik springer ut fra informantenes fortolkninger av hverdagen, også deres beskrivelser av de «lokale» jevnaldrende. Prosjektet inkluderer ikke intervjudata som kunne ha fortalt om alternative fortolkninger og perspektiver, for eksempel fra de lokale ungdommenes perspektiv. At de østeuropeiske ungdommene opplever at de kategoriseres som «utlendinger» av de lokale ungdommene, slik jeg viser nedenfor, betyr derfor ikke nødvendigvis at de faktisk gis en slik fortolkning av de lokale ungdommene. Dette er heller ikke spesielt interessant for

artikkelens analyser, ettersom det er informantenes egne, subjektive fortolkninger og strategiene som følger av disse, som er relevant for analysene. Som Thomas-teoremet påpeker: «Hvis mennesker definerer situasjonen som virkelige, så blir den virkelig i sine konsekvenser». (Thomas 1928).

De/vi (norske og utlendinger)

Ungdomstid er knyttet til aktørenes etablering av nye, selvstendige identiteter. Man må finne ut hvem man vil være. Slike identiteter etableres i sosiale samspill med andre aktører, blant annet gjennom å identifisere seg med noen grupper og samtidig ta avstand fra andre. Distinksjonen de/vi blir en sentral grensemarkør: Hvilke kollektive identiteter skrives man inn i, hvilke søker man selv å ta del i (Jenkins 1996)? Tidligere studier av ungdommer med innvandringsbakgrunn viser at statusene «utlending» og «norsk» representerer en sentral symbolsk distinksjon i innvandrerungdommens egne fortolkninger av sine posisjoner i det norske samfunnet (Vestel 2004, Øia og Vestel 2007). Denne distinksjonen fremstår også som viktig for Kystlandets ungdommer med bakgrunn fra Øst-Europa. De øst-europeiske ungdommene oppfatter seg selv som «utlendinger», i øynene til de lokale ungdommene og i sin selvforståelse.

Informantene hadde opplevd at dette skjedde «naturlig», helt fra starten av. Som innflyttere mangler de det autentiske grunnlaget for å være en del av den «ekte» lokalbefolkningen. Å være utenlandsk representerer en mangel, noe som er ufullstendig og uten forankring, eller med Irinas ord: «Vi er bare utlendinger. Vi har bodd her for kort». Slik har det alltid vært på grunn av fordommer som eksisterte forut for østeuropeernes ankomst. Katarzyna fortalte at det var sånn at når vi kom, alle utlendinger eller innvandrere, så det var sånn at de norske syntes ikke det var rett eller noe, så de begynte å ikke like oss, liksom holdt oss utenfor, så vi ble sånn gruppering, der er norske og der er utlendinger.

Hvordan statusen som «utlending» ble oppfattet varierte blant informantene. Noen var veldig bevisste på at de var utlendinger, andre la mindre vekt på dette. Forskjellene er individuelle, men varierte også gruppevis. Ungdommene på Havværet fremstod med en tydeligere, og også langt mer negativ, fortolkning av statusen som «utlending» enn informantene på Øylandet. Dette resulterte i sosiale praksiser som forsterket denne gruppeidentiteten. Havværet-ungdommene hang blant annet tettere sammen i skolehverdagen. Justina sa at «alle norskene sitter på

kantinen, og oss vi sitter her [i en sofagruppe i andre etasje]». På Havværet samlet de østeuropeiske ungdommene seg også i «utlendingsgrupper» på fritiden, mens på det på Øylandet virket som grensene mellom gruppene var mer flytende. Dette er et godt eksempel på stedlige variasjoner i de østeuropeiske innvandrerdømmenes opplevelser i distrikts-Norge.

Informantene opplevde at utlendingsstatusen ble formidlet fra de lokale ungdommenes side, selv om dette helst foregikk gjennom «tause», implisitte former for kommunikasjon. Som et utdrag fra det ene gruppeintervjuet illustrerer, fremstår konstruksjonen av «utlending»-statusen uansett som solid.

Ela: Det er ingen som kommer og sier til Darina at «du er utlending», det er ingen som sier sånt.

Darina: Nei, ingen sier sånt.

Intervjuer: Det er ikke det? Så dere er ikke utlendinger?

Darina, Ela og Weronika: Jo, vi er jo det.

Ela: Men det er ingen som kommer og sier det direkte til deg. Alle vet jo at vi er fra utlandet, så de trenger ikke si det.

Ifølge informantene bidro også voksensamfunnet, inkludert skolesystemet, til etableringen av «utlending» som en distinkt kategori. Selv om datamaterialet ikke gir grunnlag for å beskrive lokalsamfunnets handlinger og holdninger til innvandrerdømmene, gir intervjuene indikasjoner på at innvandrerdømmenes behandles som annerledes enn de lokale ungdommene. Dette oppfattes som negativt. Informantene mislikte for eksempel sterkt at skolen behandlet dem som én gruppe. Marina fortalte om episoder der lærerne hadde stereotypisert ungdommene med bakgrunn fra Øst-Europa på skolen:

Det var noe med læreren, og det var ikke sånn diskriminering, men jeg hater [det] når læreren tar det opp da. Når vi gjør noe galt, for eksempel setter føttene på bordet, det er ikke bare utlendingene som gjør det, men også norske gjør det. Så bruker de å si sånn «Ja, gjør de det i hjemlandet ditt også? Er det sånn de gjør det i hjemlandet ditt?» sånn. De sier jo ikke til dere «er det sånn du gjorde det i Oslo?» De sier jo ikke det. Til oss så sier de det, og vi følte at det var veldig frekt mot oss da. I hvert fall den tonen de sa det i. På noen måter har vi kanskje mer folkeskikk enn andre norske, og på noen måter har de kanskje mer enn oss. Det spørs hva, egentlig.

I en annen sammenheng utdypet Marina hvordan stereotypifiseringen ikke fremstår som gjennomtenkt, langt mindre som bevisst ondskapsfull. I stedet er det at lærerne er frekke og tonefallet som skaper det negative inntrykket, er hennes oppfatning.

Jeg tror ikke de tenker over det, men de gjør det ganske ofte. Utlendingene. De sier liksom ikke navnet, men vi har navn. Jeg heter ikke utlending.

Kategorien «utlending» favnet for øvrig vidt, også andre enn østeuropeiske nasjonaliteter. En konsekvens er at utlending-kategorien dermed også fungerer som et inkluderende verktøy for ungdommene med innvandrerbakgrunn, der alle som ikke er «norske» søker sammen og opplever et sosialt fellesskap. Paradokset er at fortolkningene av dem som utlendinger blir selvoppfyllende: Ved å søke sammen, forsterkes kategoriens gyldighet og relevans.

Informantene opplevde ikke at utlending-statusen på samme måte ekskluderer dem fra storsamfunnet. Informantene gav inntrykk av likebehandling i velferdssamfunnet, og fremstod ikke som «sinte» på det norske storsamfunnet. Det var først og fremst sosiale aspekter ved deres eget lokalmiljø, bygdesamfunnet, som de kritiserte. De er mer positive til det «urbane» Norge. Det virker uansett som om ungdommene anerkjenner at Norge representerer en god løsning på foreldrenes utfordringer økonomiske utfordringer i hjemlandet, og indirekte dermed også bidrar til deres egen velstand.

Som medlemmer av arbeidsinnvandringsfamilier som bidrar til det lokale næringslivet, føler de østeuropeiske ungdommene seg velkomne og akseptert som innflyttere i kystregionen. Ingen av informantene gav uttrykk for at de opplevde direkte diskriminering på grunn av sin etnisitet. Som innflyttere fra utlandet opplever de likevel at de ikke alltid anerkjennes som «fullverdige» medlemmer av lokalsamfunnet. De er ikke likeverdige med fastboende som kan vise til flere generasjoners rotfeste i Kystlandet. Dette minner om opplevelsene som også norske innflyttere gjerne har når de flytter til mindre bygdesamfunn, der tilhørighet kan defineres ut flere slektsledds tilstedeværelse i lokalsamfunnet.

Statusen som innflytter og utlending ble ikke koblet til økonomisk forskjellsbehandling eller andre former for marginalisering. Det synes for eksempel ikke som bosted, bostandard eller andre materielle goder påvirkes av deres gruppetilhørighet som utlendinger. I Kystlandet er det for eksempel ingen tegn til klasse-segregerte bosetningsmønstre på samme måte som Ljunggren og Andersen (2014) beskriver i Oslo, der etniske skillelinjer klart overlapper med økonomiske og kulturelle

forskjeller. Det er derfor heller ingen klare geografiske strukturelle skillelinjer i tjenestetilbudene som lokalbefolkningen og innvandrerne benytter seg av. De går for eksempel på de samme barnehagene og barneskolene, oppsøker de samme legekantorene, og handler på de samme butikkene.

Våre informanter opplever heller ikke at de står i takknemlighetsgjeld til lokalsamfunnet, selv om de opplevde slike forventninger fra enkelte aktører i lokalmiljøet. Informantene i det ene gruppeintervjuet fortalte om en episode på skolen der en person fra den lokale fiskeindustrien mente arbeidsinnvandrerne burde være glade for at de fikk lov til å komme til Havlandet. Tvert imot, mente ungdommene:

Marina: Det som ble sagt var at «dere bør kysse føttene våre, alle [øyværingene], fordi at vi er så snille og gode at vi gir dere jobb, til foreldrene deres». Og da sa vi bare at hadde det ikke vært for foreldrene våre så hadde ikke Havværet gått rundt så bra. Vi går jo ikke rundt og sier at de bør kysse føttene våre, men de mener omvendt, at vi må være takknemlige, at de tok oss imot på det store Havværet og at vi skal være så glade for det. Så sånn er det.

Monika: True story.

Dette speiles i de andre intervjuene. Selv om de gis en identitet som «utlendinger», med svakere biografiske bånd til Kystlandet, setter de innvandrende ungdommene ikke spørsmål ved sine rettigheter som medborgere, verken i lokalsamfunnet eller i nasjonalstaten. Ungdommene med innvandrerbakgrunn ser seg selv som bidragsytere til regionen, med rettighetene som det gir. De oppfatter ikke at de lever i Kystlandet på grunn av lokalsamfunnets velvilje og nåde.

Her/der (Kystlandet og «hjemme»)

De østeuropeiske ungdommene forstår seg selv – og opplever at de forstås av andre – som «utlendinger», med en annen og svakere tilhørighet og tilknytning til Kystlandet enn de «lokale» ungdommene. Dette reflekteres i og forsterkes av østeuropeernes sterke og mangfoldige transnasjonale sosiale praksiser. Merkelappen som «utlending» speiler derfor deres hverdagsliv. Informantene er mer «utenlandske» enn lokalbefolkningen i sine sosiale relasjoner og praksiser. For det første vedlikeholdt alle våre informanter sterke relasjoner til personer «hjemme», det vil si landet der de var født og hadde vokst opp. Ikke minst hadde de regelmessig kontakt med storfamiliene. Mange fortalte også om kontakt med venner fra livet før de

flyttet til Norge. Relasjonene ble opprettholdt og videreutviklet på flere måter. De fleste informantene reiste til hjemlandet på en eller to langferier i løpet av året, og det var også vanlig å få besøk hjemmefra. Dette synliggjør ungdommenes doble geografiske forankring, både «her» (i Kystlandet) og «der» (i hjemlandet både for dem selv og for deres sosiale omgivelser).

Ungdommene etablerer også viktige digitale transnasjonale praksiser. De er på Facebook og chatter med venner i hjemlandet, sender bursdagshilsener og diskuterer hverdagslivets små og store begivenheter. Noen bruker også hjemlandske medier og følger aktivt med på hva som skjer i hjemlandet. På denne måten kan informantene aktivt forholde seg til to parallelle sosiale kontekster, som er geografisk atskilte og sosialt løsrevet fra hverandre. Nye venner og bekjente i Kystlandet bryr seg ikke om hva som skjer i hjemlandene, de gamle barndomsvennene i hjemlandet har ingen forutsetninger for å ta del i den sosiale hverdagen i Kystlandet. Ingen av informantene problematiserte dette, og i praksis synes det som de sjonglerte de to verdenene uten større vansker. Flere er for eksempel tydelig bi-kulturelle på Facebook.

Intervjuer: Hvilket språk har dere på Facebook?

Marina: Hva tror du, da?

Intervjuer: Eeh...?

Darina: Det er norsk, ja.

Intervjuer: Bare norsk?

Darina: Nei.

Ela: Mest norsk og engelsk, sånn blanding, og du [henvendt til sideperson] kanskje på russisk.

Darina: Det er en fin kombinasjon av forskjellige språk.

Intervjuer: Hvordan er språkfordelingen på de ti siste innleggene hos deg [henvendt til Halina]?

Halina: Alle språk. Polsk, tsjekkisk, slovakisk, engelsk, norsk...

De to virkelighetene knyttes dessuten sammen i den transnasjonale kjernefamilien. Marina fortalte for eksempel hvordan hennes familie som regel så på østeuropeisk te, ettersom faren ikke behersket norsk. Et annet eksempel er kreoliserte kosthold,

som utvikles i skjærings-punktet mellom norske, hjemlandske og internasjonale mattradisjoner. Vi spurte Justina hva slags mat hun laget:

Egentlig... Jeg tror det er internasjonal... fordi vi har ikke sånne ting at vi skal spise norsk mat, eller bare litauisk... Men hvis du ser en ny resept [oppskrift] og det ser bra ut, så jeg bare lager den. Har du ikke noe å si om det er norsk, litauisk eller polsk eller russisk... eller.

Det er et gjennomgående trekk at informantene forteller at foreldre ofte er mer konservative i kostholdet enn sine barn. De østeuropeiske ungdommene opplever at de har lettere enn sine foreldre for å venne seg til den multikulturelle hverdagens utfordringer også på andre felter. Foreldrene fremstilles som mindre adaptive, som deltakere både i den norske og i den transnasjonale kulturen, og det bidrar til å gjøre ungdommenes kompetanse som samtidige deltakere i forskjellige kulturer tydelig.

De østeuropeiske ungdommenes hverdag spenner også utover hjemlandets og Norges grenser. Noen har familiemedlemmer som arbeider i tredjeland, og de både besøker og får besøk av disse. Det synes dessuten som de med største selvfølgelighet etablerer andre transnasjonale relasjoner, både i praksis og som kulturell referanserammer. Felicja møtte en portugiser på internett for et par år tilbake og siden har de vært kjærester. Hittil har det vært lite kontakt ansikt til ansikt, men hun har vært på besøk i Portugal og til sommeren skal han til Kystlandet, deretter skal de begge studere i hennes hjemland. Historien fortelles som om kjæresten bodde i nabo-grenda og understreker normaliteten i det som fremstår som en svært fler-lokal kjærlighetshistorie.

Resultatet er at innvandrerungdommene etablerer tydelige transnasjonale praksiser. Også lokale bygdeungdommer orienterer seg i stadig sterkere grad mot og deltar i nasjonale og globale kulturer, men det er likevel tydelig at de østeuropeiske ungdommene er langt mer aktive i de transnasjonale sosiale rommene.

Bygd/by («Kystlandet» og urbanismen)

For våre informanter representerte den doble sosiale tilhørigheten ikke et problem. Å komme utenfra og kunne vedlikeholde nettverk som strekker seg utenfor lokal-samfunnet, ble vurdert som en ressurs. Dette ble spesielt tydelig gjennom informantenes vurdering av distrikts-Norge som et lite attraktivt bo- og levested i fremtiden. De aller fleste så for seg at de skulle flytte når de ble voksne. De var i

gang med utdanningsløp og hadde yrkesaspirasjoner som med stor sannsynlighet vil føre dem vekk fra Kystlandet og det rurale arbeidsmarkedet i distriktene. Bare tre av informantene gikk på yrkesfaglige studieretninger, mens resten hadde valgt studiespesialiserende studieretning. Et utdrag fra et av gruppeintervjuene illustrerer det selvfølgelig ved en urban fremtid:

Intervjuer: Skal dere bo i ei bygd, som på Havværet?

Flere: Nei, vi skal bo i byen.

Teresa: Det er mer ting å gjøre i byen, mer butikker, mer folk, mer sosialt.

Justina: Nå har vi bodd her på Havværet, så vi vet hvordan det er å bo i bygd, så.

Sergei: De fleste av oss her har vært på begge sider, da. Både bodd i tettsted og bodd her da. For min del så foretrekker jeg byen.

Livet i Kystlandet fikk derfor et midlertid preg, der en bedre hverdag venter et sted inn i fremtiden. Ungdommenes planer og drømmer var videre preget av urbanisme som ideal, som en motsats til de rurale omgivelsene de erfarer ute i distrikts-Norge. Dette bidro til å redusere problemene knyttet til manglende integrasjon og tilhørighet i lokalsamfunnet: De var der uansett bare for en kortere periode, som i et venterom mens de ventet på en spennende, urban voksentilværelse.

De østeuropeiske ungdommenes beskrivelser av Kystlandet følger mønstret som er kjent fra tidligere forskning om hvordan by- og bygdeungdommer opplever bygda, der det urbane jevnt over har høyere status som kulturelt symbol enn bygda (Rye 2006). Det synes likevel som ruralitetens negative aspekter er forsterket i de østeuropeiske ungdommenes fortolkninger av Kystlandet. Det er et «tett samfunn, og mange rykter», sa Lech og fortsatte:

Så hvis du gjør noe, de som er på andre siden av øya, de vet det med en gang. Kanskje også før man har gjort det.

Våre informanter la videre vekt på Kystlandets meget perifere lokalisering, langt utenfor allfarvei. Livet på bygda er kjedelig, mente de, og det er ingenting å gjøre. De klaget på få fritidstilbud, og at det er vanskeligere å ha sosial omgang på grunn av det dårlige kollektivtilbudet, som Andrej påpekte:

For eksempel, hvis en venn inviterer meg for noe her på Øylandet, og han bor 20 km fra meg, så kan jeg ikke dra dit. Men hvis en venn i [nærmeste storby] inviterer meg, så kan jeg bare ta buss.

Lech hadde bodd i en av landets urbane regioner før foreldrene flyttet til Havværet. Der var det bedre, mente han.

[Jeg kom] først til [urbant sted], det var egentlig bedre å bo der enn på [Havværet], det var mye nærmere. Til alt, da. Så du kunne dra på kino og møte venner og... sånn da. Det er egentlig det samme som alle andre sier da, det er ganske kjedelig på [Havværet]. Men jeg tror det er på grunn av avstanden, at alt er så langt unna, at det er vanskelig å komme frem.

Også i andre vendinger forsterker informantene de folkelige diskursenes negative beskrivelser av det rurale. Flere av informantene distanserte seg derfor fra de lokale ungdommene, som de oppfatter som mer fornøyde med bygdelivet. De har vokst opp i Kystlandet og kjenner ikke til bylivet og dets fortrinn, i hvert fall ikke like godt som de østeuropeiske ungdommene:

De må nå det, de ble jo født her. De er vant til det. De har ikke opplevd noe mye, så de vet ikke hva de skal se frem til. Vi vet hva vi... hvordan vi kan få det bedre, men vi kan ikke gjøre noe med det, fordi vi er her. Vi vet jo samtidig at det kanskje er bedre for dem å være her, og for meg å være her, enn det er i [hjemlandet] sånn økonomisk sett, det vet vi. Jeg sier ikke at Norge er et dårlig land, men bare... kjedelig. Ja, det var min mening.

Resultatet er at informantene etablerer sin annerledeshet som en ressurs, som gir dem et fortrinn de norske bygdeungdommene mangler. De presenterer seg som verdensvante, som deltakere i den «globale urbanismen», og tar avstand fra utkantens steds og tradisjonsbundne levemåter. For dem symboliserer mobiliteten frihet, valg og autonomi, ikke strukturell tvang.

De østeuropeerne ungdommene aktualiserer derfor gjerne sine internasjonale sosiale nettverk og praksiser. På motsatt vis underkommuniseres bygdeforankringen. Da en av informantene viste oss Facebook-profilen, merket vi oss at hun oppgav den nærmeste storbyen, tre timers kjøring unna, som sitt «bosted». Flere av informantene fortalte at de gjerne oppsøkte storbyen, både for å shoppe og for å treffe venner, og der følte at de gled mer naturlig inn i det sosiale landskapet. Justina hadde flest «utenlandske» venner på Havværet.

(...) men jeg har norske venner også. Men bare noen av dem, fordi andre er ikke så vennlig. På [Havværet] f.eks.. Men i byen, jeg har noen venner i byen, i [storby]. Dem er mye mer vennlig enn her på [Havværet]. Jeg vet ikke hvorfor

det er sånn, men jeg bryr meg ikke.. Egentlig. Fordi jeg skal bare gjøre ferdig skolen her, så skal jeg ikke se dem i livet mitt... aldri igjen...

Den symbolske distansen til kystsamfunnet kommer også til uttrykk ved at informantene avviser et fremtidig yrkesliv i fiskeri- og oppdrettsnæringene, i alle fall ikke som manuell arbeidskraft innen fiskeindustrien. Dette representerte foreldrenes billett inn til det norske arbeidsmarkedet og dermed til Kystlandet, men er ikke attraktivt for neste generasjon østeuropeere.

Intervjuer: Kunne dere tenkt dere å jobbe i fiskeindustrien når dere blir større?

Alle: Nei.

Intervjuer: Hvorfor ikke?

Darina: Det er bare en tung fysisk jobb.

Ela: Jeg hæler ikke fisk, så...

Darina: Hvorfor ikke?

Ela: Vet ikke. Jeg synes det stinker. Den er så heslig å ta på.

Ungdommene som vi intervjuet, sikter heller mot yrker som kan gi dem mer privilegerte posisjoner i norske samfunnet. De østeuropeiske ungdommenes avvisning av «bygda» er dermed knyttet til det rurale arbeidslivet, og representerer dermed også en avvisning av foreldrene. Å flytte ut fra periferien betyr bokstavelig talt å flytte vekk fra foreldrene, og billedlig talt, å gjøre alt enn å gå i mor og fars fotspor. Disse ungdommene skal skape sine egne liv, og det skal etter planen skje i storbyens dynamiske sosiale landskap.

God/dårlig (norsk umoral, hjemlandsk folkeskikk)

De østeuropeiske innvandrerungdommene fortolker seg som annerledes enn de lokale ungdommene. Dette oppleves primært som en horisontal forskjellighet, som uttrykk for sosialt mangfold, som ikke nødvendigvis er negativt. Forskjellighetene tolkes i mindre grad som vertikale «ulikheter», der vi/de er bedre/dårligere, det vil si som rangerte distinksjoner.⁷ Østeuropeerne ser heller ikke seg selv som annenrangs borgere i Kystlandet, og ser seg heller ikke som «gjester», eller på annet mindre berettiget til å ta del i det norske velferdssamfunnet. Det synes for eksempel som en

klar forventning at de skal ha det samme skoletilbudet som de norske ungdommene, og at lærerne ikke skal forskjellsbehandle dem på noe vis.

Det er derfor interessant å se flere anslag i materialet der våre informanter synes å fortolke seg som moralsk overlegne de norske ungdommene. I stedet for å hige etter å ta del i den lokale ungdomskulturen, tar de avstand fra den. Spesielt tydelig er dette når de diskuterer festkultur, rusmidler og seksualitet på ungdomsfestene i lokalsamfunnet. Selv om også østeuropeerne drikker, er de mer kultiverte, hevdet Sergei.

Forskjellen er da at... for dem så er det om å bli fullest fortest mulig over lengst tid. Mens vi, jeg vet ikke. Selve drikkingen fra vår side synes jeg er mer kulturlig, da. Vi sitter ved et bord og snakker sammen, og har det artig.

Nedenfor følger et utdrag fra intervjuet med Birgita, som var moralsk indignert over de norske ungdommenes løsslupne seksualmoral.

Birgita: Ja, jeg vil ikke bli norsk.

Intervjuer: Vil du ikke, eller, hvorfor ikke?

Birgita: Det er annerledes... for eksempel norske jenter. På fest for eksempel. [...] De drikker for mye, og for eksempel på fest, de kysser med for eksempel med ti gutter. På en gang. Jeg skjønner ikke. Jeg er rolig, så det er ikke normalt for meg.

Intervjuer: Hva synes du om det?

Birgita: Det er ikke normalt.

Intervjuer: Er det bra eller dårlig?

Birgita: Dårlig.

Intervjuer: Fordi?

Birgita: Liksom en jente med ti gutter det er ikke normalt. Også hun snakker om det på fest.

Intervjuer: Så du føler ikke at du har noe til felles med norske jenter?

Birgita: Nei nei.

Intervjuer: Hvis du hadde vært gutt fra Litauen, hva hadde du tenkt da?

Birgita: Hore.

Også andre informanter fortalte lignende historier, som trolig forteller mer om de utenlandske ungdommenes narrative moralske posisjonering enn om de norske ungdommenes faktiske adferd, uavhengig av at de lokale ungdommenes festkulturer trolig kan by på mye forskjellig. Blant annet representerer utsagnene overdrevne stereotypifisering av de «norske», slik det blir tydelig i Darinas fortelling om norske bygdeungdommers festkultur.

Alle sammen drikker seg fulle. De drikker alt for mye. I [hjemland] bruker vi ikke å drikke så mye at vi faller på gulvet og «blacker» og... Nei, vi gjør ikke det.

Den tilsynelatende overdrevne beskrivelsen av den bygdefestkulturen kan også reflektere informantenes klassebakgrunn i hjemlandet. Flere av dem har som nevnt foreldre med høyere utdanning, og gjennom dem tilhørighet til middelklassekulturen. At barna tar avstand fra fyll og festing kan kanskje sees som et ønske om å bekrefte at de deler foreldrenes middelklassetilhørighet, at de er mer «dannet» enn det som forbindes som arbeiderklassenes løsslupne omgang med alkohol. Her snakker informantene uansett på sviktende empirisk grunnlag, ettersom ingen av dem har hatt ungdomstid i hjemlandet før flyttingen til Kystlandet. Deres beskrivelser av hjemlandets ungdomsfestkultur fremstår heller som idealiserte fremstillinger, eventuelt løselig bygget på mer sporadiske ferieopplevelser i hjemlandet de siste årene.

For Marina og Irina var det uansett utenkelig å delta i denne delen av Kystlandets ungdomskultur. De presenterte seg selv som «kultiverte» alkoholnytere som aspirerer til middelklassens livsstil.

Marina: De skal drikke seg fulle. Vi har ikke sånn at vi skal, vi har ikke sånne dager at den dagen drikker vi, vi drikker når vi...

Irina: Hvis det er bursdag eller noe sånt.

Marina: Ja, hvis det er bursdag eller anledninger. Vi drikker ikke bare for å bli fulle, men for å kose oss.

Vi sitter selvsagt ikke med eksakt kunnskap om hvordan ungdomsfestene i Kystlandet faktisk arter seg, selv om det uten tvil nok er mye hard festing blant ungdommene. Informantenes utsagn er likevel tydelig overdrevne, og det synes som hensikten først og fremst er å demonstrere distanse fra den lokale ungdomskulturen.

Mobilitetens mangfoldige uttrykk

De østeuropeiske ungdommene forhandler på forskjellige måter sine hverdagsliv i spenningsfeltet mellom lokalsamfunn og ulike transnasjonale arenaer. Som jeg har vist i analysene av materialet, opplever ungdommene både inkludering og utenforskap (de/vi), samtidig som de opplever at de både er «her» (i det norske lokalsamfunnet) og «der» (andre, ikke-lokale arenaer, så som hjemlandet). Det norske lokalsamfunnet, som i tradisjonell forstand er deres «hjemsted», sees dessuten gjerne først og fremst som et midlertid stoppested: de skal annetsteds, ut av bygda. Det kan også forklare behovet for å etablere sosiokulturell avstand til den lokale bygdekulturen: De er ikke som bygdeungdommene, og bruker for eksempel holdninger til den stedlige drikkekulturen som verktøy for å markere sin annerledeshet.

Diskusjonene viser slik hvordan de rurale innvandrerungdommene tar i bruk strategier for å utforme egne identiteter og livsprosjekter – til å velge hvem man skal være og hva man skal bli. I dette arbeidet drar ungdommene veksler på ressursene i lokalsamfunnene, men også gjennom transnasjonale nettverk utenfor lokalsamfunnet, både i hjemlandet og andre steder utenfor Kystlandet. Noen av informantene valgte avvisning av lokalsamfunnet, og mer generelt det rurale, som sin hovedstrategi. De ser frem til å forlate Kystlandet når de blir voksne, og investerer i mellomtiden betydelige ressurser i sine translokale nettverk. Andre informanter er mindre avvisende til hverdagslivet i Kystlandet, og finner skjæringspunktet mellom ulike kulturer mindre problematisk. Identiteten som «utlending» tones ned og man deltar mer aktivt i lokalsamfunnets ungdomskultur.

Man skal derfor være varsom med å trekke for sterke og entydige konklusjoner ut fra intervjuene med de østeuropeiske ungdommene i Kystlandet. Nettopp det store mangfoldet i informantenes hverdagsliv er et sentralt resultat og en advarsel mot overdreven generalisering. Innvandrerungdommenes erfaringer i distrikts-Norge kan ikke overføres til urbane lokaliteter, på samme måte som erfaringene til byens innvandrerungdommer er for mangfoldige til at de ukritisk kan overføres til rurale lokaliteter. Det er mange årsaker til at Fangens somaliske Oslo-informanter (Fangen 2008) og Vestels multikulturelle ungdommer i bydelen Rudenga på Oslos østkant (Vestel 2004) sine hverdagsliv er vesensforskjellige fra de østeuropeiske innvandrerungdommenes opplevelser i Kystlandet. Det er også problematisk å overføre erfaringer fra én rural kontekst til andre kyst- og bygdesamfunn. Hvert

lokalsamfunn har sine særtrekk, i by som i bygd. Kystlandets suksessfulle oppdrettsnæring kan kanskje bidra til et mer dynamisk, åpent lokalsamfunn enn kommuner der man sliter med befolkningsnedgang, svak kommuneøkonomi og et sviktende næringsliv. Den lokale konteksten vil forme mobilitetens uttrykk, både gjennom innvandringens omfang og karakter og innvandrernes strategier, og dermed også mobilitetens utfall.

Dobbelhet som ambivalens

Det er likevel noen tydelige inntrykk fra intervjuene som binder sammen informanternes erfaringer som innvandrere og transnasjonale aktører i distrikts-Norge, og som er overførbare til andre rurale kontekster. Ikke minst er rollen som «utlending» interessant, ved at den gjør tydelig den svake identitetsmessige tilhørighet til lokalsamfunnet. Dette bidrar til at mange orienterer seg ut av Kystlandet, både symbolsk og i konkrete handlinger. Dette kommer også til uttrykk gjennom informantenes involvering i transnasjonale nettverk, som strekker seg ut av regionen. Mange planlegger å flytte til urbane regioner, i Norge eller i utlandet. Deres avvisning av ruraliteten reflekteres også gjennom de moralske posisjoneringene som de østeuropeiske ungdommene etablerer for å symbolisere sin annerledeshet fra de norske bygdeungdommene.

Resultat er at de østeuropeiske ungdommene gjerne forhandler posisjoner som har en genuin dobbel karakter, både med tanke på deltakelse, tilhørighet og identitet. Dette preger hverdags-livene deres. Informantene lever parallelle liv «her» og «der»; sosialt og kulturelt er de til stede både i Kystlandet og hjemlandet.

Det samme gjelder rural/urban-dimensjonen; de lever rurale hverdagsliv, men trekkes mot urbanismen som ideal, og lykkes ofte gjennom ulike former for fysisk og digital mobilitet å etablere urbaniserte praksiser. Slik bidrar våre informanter til de siste tiårenes økte mangfold i distriktsbefolkningen (Almås 2002, Villa 2004), der rurale og urbane identiteter flyter over i hverandre. Allerede på 1960-tallet pekte den britiske ruralsosiologen Pahl på dette med formuleringen 'some people [...] are in the city but not of it [...] whereas others are of the city but not in it' (Pahl 1966:307). Våre østeuropeiske informanter er ikke de eneste som kan oppleve at de har mer til felles med byfolk enn grendenaboene.

Sosialantropologen Wiborg (2003) bruker begrepet ambivalens for å fange slike opplevelser av dobbelhet og parallelle liv i senmoderniteten. Det er hentet fra Baumans arbeider, og han definerer ambivalens som:

the possibility of assigning an object or an event to more than one category, is a language-specific disorder: a failure of the naming (segregating) function that language is meant to perform. The main symptom of disorder is the acute discomfort we feel when we are unable to read the situation properly and to choose between alternative actions. (Bauman 1991:1)

Wiborg benytter ambivalensbegrepet i sin studie av unge voksne norske studenter fra utkants-Norge og det som hun forstår som deres komplekse, tvetydige og spenningsfylte relasjoner til både oppvekststedene og byene. Wiborgs beskrivelser har likevel overraskende paralleller til de østeuropeiske ungdommenes fortellinger. Informantene i Kystlandet formidler tilsvarende opplevelsene av dobbelhet som Wiborgs norske studenter: Følelsen av samtidig å være både «her» og «der», doble identiteter, men ingenting fullt og helt, av å høre til og samtidig føle seg fremmed i de rurale lokalsamfunnene. De opplever at de hører til og flyter mellom flere kategorier.

Et utdrag fra et av gruppeintervjuene viser hvordan ambivalensen ikke minst kom til uttrykk da vi spurte informantene om de følte seg «norske» eller om identiteten lå i hjemlandet, det vil si at de oppfattet seg som «polske», «latviske», «estiske» osv. Darina og Ela svarte slik:

Darina: Jeg tror jeg befinner meg på midten, egentlig.

Ela: Ja, jeg og tenkte å si det. Men jeg er jo ikke norsk... men jeg vil heller ikke bli norsk.

Darina: Vil du ikke bli norsk? Hvorfor ikke?

Ela: Fordi jeg er [hjemlandsk]. Jeg kan jo ikke lure meg selv til å tro jeg er norsk. For egentlig har jeg ikke noen grunn til å være det heller.

Darina: Du bor jo i Norge nå, da. Så da...

Ela: Men hva er grunnen til at jeg skal bli norsk?

Darina: Men har du lyst til å flytte tilbake til [hjemlandet]?

Ela: Nei. Egentlig ikke. Det er litt vanskelig, dette.

Darina: Ja, det er litt vanskelig, egentlig.

Ela: Ja, men det er sikkert i midten en plass.

Et annet utdrag fra intervjuene understreker det permanente, det varige og irreversible i deres ambivalente livssituasjon. Ikke kan de bli fullverdige medlemmer av lokalsamfunnet, men heller ikke kan de vende tilbake til hjemlandets sosiale verden. Monika reflekterte over at:

Det [er] litt annerledes nå, om jeg drar tilbake. Det føles ikke som 100 % litauer nå lenger. Selvfølgelig fordi Norge har byttet... forandret meg som person, hvordan jeg oppfører meg og tenker.

Bauman ser ambivalens som grunnleggende negativt, nesten sykkelig («disorder») og med en følelse av ubehag som symptom («discomfort»). For de østeuropeiske informantene er ubehaget mindre fremtredende. De presenterer seg ikke som ofre for det norske lokal- eller storsamfunnets manglende vilje til å inkludere dem. I flere av utsagnene antydes det at de østeuropeiske ungdommene behandles annerledes – og dårligere – enn de lokale ungdommene, men informantene velger selv å ikke kategoriserer dette som «diskriminering». I stedet fortolker de seg som privilegerte: Dobbeltheten, kompetansen til å flyte mellom kategorier og steder, gjør dem annerledes med positivt fortegn, for eksempel ved at deres utenlandske bakgrunn gir dem et mer «sivilisert» forhold til alkohol og festing.

På denne måten «omgår» de marginaliseringsprosessene, som speiler den underliggende asymmetriske maktrelasjonen mellom majoritets- og minoritetskultur: Når innvandrerne ikke oppnår aksept i majoritetens symbolske hierarki, og mangler de kulturelle ressursene som fordres, søker til alternative sosiale arenaer. Dermed kan de omgå majoritetens makt og dominans. Satt på spissen: Så lenge ungdommene med innvandrerbakgrunn får tildelt annenrangs sosial posisjon på bygdefestene, kan de like gjerne fordømme festkulturen, og heller investere i anerkjennelse på andre arenaer. For våre informanter synes dette å være en god strategi.

Informantene representerer dermed også mobilitetens vinnere, ikke bare dens ofre. De østeuropeiske ungdommene faller ikke på plass i Kystregionen, det lokale og det stedfaste, men det synes ikke som de opplever dette som et stort, uoverkommelig problem. De fremstår som fortrolige med den tvetydige tilknytningen. De skal videre, ut i verden. De representerer slik en gruppe med «kompetente kulturnavigatører» og «kreative bricoleurer» (Jacobsen 2002, referert i Prieur 2004:27).

Wiborg (2008) refererer Marcus' (1992) begrepsfesting av dette som «multi-lokale identiteter», der identitetene skapes gjennom deltakelse på flere arenaer som er geografiske atskilte. Et alternativt begrep som favner det samme fenomenet er

Halfacrees (2012) «heterolokale identiteter». Resultatet er ikke at ungdommene mangler stedlig forankring og tilhørighet, men at de kombinerer elementer fra flere steder. At mennesker har føtter, ikke røtter, betyr derfor ikke at det er stedløst, men at deres praksiser og tilhørigheter gjerne favner flere lokaliteter.

Denne flertydigheten i identitetskonstruksjonen betyr for øvrig ikke at aktørene kan konstruere sine identiteter, livsprosjekter og hverdagspraksiser «fritt». Som nevnt, Paulgaard (2006) viser hvordan de sosiale omgivelsene setter grenser for identitetskonstruksjon. Som nordnorske ungdommer forholder seg til fortellinger om det «nordnorske», preges våre informanter av lokalsamfunnets ofte negative posisjoneringer av dem som «østeuropeere» og «utlendinger».

De østeuropeiske ungdommene i distrikts-Norge er derfor også et eksempel på at innvandrerungdommer ikke alltid ønsker å bli inkluderte i lokalsamfunnet sosiale institusjoner. Fangen (2010), med referanse til (Raaum mfl. 2009) understreker at mange unge aktivt velger utenforskap som opposisjon til et utdanningssystem som de ikke mestrer, men også «related to alternative prioritizations, such as the wish to explore the world by travelling to other countries (...)». Også i dette perspektivet representerer mobilitet heller ambivalensens løsning, og ikke dens årsak.

Den rurale samfunnskonteksten

Artikkelens analyser viser mange likheter i erfaringene til de østeuropeiske ungdommene i utkants-Norge og innvandrerungdom i mer sentrale regioner. I begge samfunnskontekstene står for eksempel konflikter knyttet til nasjonale identiteter sentralt. Det er også tydelige paralleller i hvordan ungdommene etablerer transnasjonale praksiser som svar på manglende inkludering i lokalsamfunnene. Diskusjonen viser samtidig hvordan innvandringens sosiogeografiske kontekst påvirker innvandrerungdommenes erfaringer.

For det første representerer arbeidsinnvandringen fra Øst-Europa til de norske distriktene et kvalitativt annerledes fenomen enn den tradisjonelle immigrasjon til de mer urbane regionene. Dette kan spores tilbake til den spesielle sosiogeografiske konteksten for migrasjonen. De østeuropeiske ungdommene er annerledes med tanke på migrasjonens utgangspunkt og dens endepunkt. Her er avstanden mellom Norge og de østeuropeiske landene viktig: Det er relativt kort vei tilbake til hjemlandet; fysisk, sosialt og kulturelt. Å flytte til Norge betyr ikke et varig brudd med

hjemlandet, verken i fysisk eller virtuell forstand. Det er også viktig at utgangspunktet er arbeidsinnvandring, og slik sett fortolkes som frivillig migrasjon, tross ungdommenes motvilje. Innvandrerne føler seg – og er – velkomne som nødvendig, attraktiv arbeidskraft innen fiskeforedlingsindustrien. Det betyr også at ungdommene ikke fortolkes inn i posisjoner som «verdige trengende», som ofte skjer med andre grupper innvandrere. Endelig fortolkes østeuropeere ikke som en synlig etnisk minoritet, verken ut fra biologiske egenskaper (f.eks. hudfarge), religion (kristne, om enn katolske) eller historie (deler den europeiske kulturarven). Det er også verdt å merke seg at flere av informantene hadde fått norske steforeldre etter flyttingen til Norge.

Videre skaper den norske rurale samfunnskonteksten mikro-sosiale strukturene annerledes betingelser for den sosiale integrasjonen i lokalsamfunnene. Ikke minst synes det som de østeuropeiske ungdommenes erfaringer preges av at utkantene består av mindre lokalsamfunn med færre deltakere, både norske og utenlandske. I Kystlandet bor bare et titalls innvandrerungdommer i slutten av tenårene, og det er dermed begrenset hvor mangfoldig innvandrer-miljøet kan bli.

Også de lokale ungdomsmiljøene blir av samme demografiske årsak mindre mangfoldig. Det er færre ungdommer å samhandle med, og det er færre arenaer og subkulturer. Enten deltar man på bygdefestene, eller så fester man hjemme til hverandre. På samme måte: Ønsker man å delta i lokalidretten, tvinges man i praksis fort ut på en fotballbane.

I små lokalsamfunn er man dessuten mer synlig. Man vil, enten man er norsk eller utenlandsk, sterkere føle sosiale kontrollmekanismer på kroppen. Den tette sosiale bygdekonteksten betyr samtidig at østeuropeerne likevel, tross den kulturelle nærheten mellom Norge og Øst-Europa, kan fremstå som en «synlig minoritet» i lokalsamfunnet. Alle kjenner østeuropeerne, og den enes klanderverdige handlinger kan klebes til de andre, slik som våre informanter antydte at lærerne på skolen i blant behandlet innvandrerelevne ut fra stereotyp gruppetenkning. Den rurale samfunnskonteksten synes på denne måten å skape problemer som bidrar til den sosiale eksklusjonen av de østeuropeiske innvandrerungdommene.

Det er derfor interessant at de østeuropeiske ungdommene synes å svare på utfordringene som aksentueres i den rurale sosiogeografiske konteksten gjennom å distansere seg fra lokale og det rurale. I stedet for å være sosialt ekskluderte i Kystlandet velger de integrasjon i transnasjonale strukturer, både gjennom praksiser og identiteter. De fortolket seg som kosmopolitter, som utnytter mulighetene som

ligger i senmodernitetens flytende former for mobilitet. De er annerledes, utenfor det lokale, men velger kanskje nettopp derfor heller å knytte sine hverdagsliv an til det transnasjonale og globale. Med Vestels termer, artikulere de «'new' and shared spaces of identity....beyond both the cultural orientations of their parents as well as the hegemony of 'the Norwegian'» (Vestel 2009:182).

Den senmoderne mobilitetens vinnere?

Artikkelens analyser viser hvordan østeuropeiske ungdommer i utkant-Norge forhandler ambivalente identiteter og posisjoner i lokalsamfunnene. Det er et klart mangfold i deres strategier og identiteter. Ett fellestrekk er likevel deres jevnt over svake sosiale integrasjon i de rurale lokalsamfunnene, samtidig som de utvikler translokale relasjoner og praksiser, som synes å kompensere for den manglende lokale forankringen. Informantene oppfatter seg ikke likeverdige deltakere i lokalsamfunnet, men finner akseptable strategier for å takle dette utenforskapet. Ungdommene opplever seg som marginaliserte lokalt, men deltar i stedet aktivt i transnasjonale arenaer. Disse fremstår som minst like relevante, kanskje mer. Det kan synes som om informantenes hverdagsliv preges mer av manglende vilje til sosial integrasjon, enn aktiv eksklusjon.

Til dels er dette resultatet av informantenes forhandlinger som tar plass i den foreliggende situasjonen. Som blant annet Paulgaard (2006) påpeker, er det grenser for hvilke identiteter som kan skapes, også i senmodernitetens individualiserte ideologi. Vi kjenner ikke hva som ville vært ungdommenes strategier i alternative sosiale kontekster. Hva hvis lokalsamfunnet aktivt inkluderte innvandrerne og, for eksempel, de/vi -distinksjonen ikke lå fast? Ville innvandrerungdommene valgt bort statusen som «utlending» hvis andre posisjoner var tilgjengelig?

De østeuropeiske innvandrerungdommene i distrikts-Norge deler mange av sine erfaringer med innvandrere i urbane regioner, men artikkelens analyser viser at det også er klare forskjeller i hvordan de erfarer og forhandler sine hverdagsliv i det norske samfunnet. Ett eksempel er betydningen av bygd/by-dimensjonen som fremstår som sentral for mange distriktsungdomsinnvandrere, gjennom deres avvisning av kyst- og bygdesamfunnet i nåtid og fremtid. Dette har flere implikasjoner, ikke minst for hvordan det norske storsamfunnet og, mer konkret, de norske distriktskommunene, opptrer som vertskap for arbeidsinnvandrerne. Hvordan utforme en politikk som i større grad bidrar til integrering og inkludering overfor

denne gruppen innvandrere? Er målet å holde på dem også på lang sikt, på samme måte som distriktskommunene ønsker å redusere utflyttingen av lokale ungdommer? Bør kommunenes inkluderingspolitikk legge til rette for utvikling og vedlikehold av transnasjonale praksiser, selv om dette reduserer bofastheten?

Artikkelens diskusjoner understreker at integrering og inkludering av innvandrerungdommene må sees i sammenheng med deres etablerte transnasjonale praksiser og identiteter, og aktivt anerkjenne ressursene som følger gjennom deres transnasjonale nettverk. Ungdommene opplever å stå på utsiden av lokalsamfunnet, som utlendinger, men de lykkes også med å etablere livsprosjekter som bidrar til å redusere negative effekter av den sosiale ekskluderingen.

Også blant mange norske bygdeungdommer ser man parallelle prosesser. Mange studier viser hvordan ungdommer avviser det rurale, spesielt i tenårene, og lengter ut til den store verden og avviser den tradisjonelle bygdekulturen (Villa 2004, Waara 2000). Som østeuropeerne føler de seg annerledes enn de andre i lokalsamfunnet. Det er likevel vesentlige forskjeller, ikke minst fordi de norske bygdeungdommene gjerne har sterke sosiale og kulturelle bånd til hjemstedet som overlever ungdomstidens frustrasjon. For mange av de østeuropeiske ungdommene representerer hverdagslivet i den norske periferien bare et mellomspill, som er påtvunget på grunn av foreldrenes økonomiske tilpasning, mens fremtiden ligger i senmodernitetens globale mobilitet, i byene. For de østeuropeiske informantene er det tilgangen til sosiale nettverk utenfor lokalsamfunnets grenser som står sentralt i deres livsprosjekter, og det er gjennom dere transnasjonale praksiser at nøkkelen til en bedre fremtid ligger.

Mobilitet og fremtidig migrasjon blir dermed en ressurs i stedet for en trussel. Mobilitet representerer et gode, som åpner nye muligheter. Mobiliteten som brakte dem til distrikts-Norge, representerer et fruktbart utgangspunkt for deres fremtidige mobiliteter. Ambivalens brukes for å betegne det tvilrådige og det usikre, og Bauman tolker det post-moderne samfunnets ambivalens som grunnleggende negativt (1991). Ambivalensen som de østeuropeiske ungdommene opplever i den rurale samfunnskonteksten er likevel ikke (bare) et problem, men representerer også et fruktbart utgangspunkt for fremtiden, kanskje også et bedre springbrett enn mer tradisjonelle, stedbundne og avklarte hverdagsliv. Med Urrys (2007) begreper: De østeuropeiske innvandrerungdommene i distrikts-Norge representerer kanskje den senmoderne mobilitetens vinnere, ikke bare dens ambivalente ofre.

Litteratur

- Alghasi, S., Fangen, K., og Frønes, I. (2006). *Mellom to kulturer*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Almås, R. (1995). *Bygdeutvikling*. Oslo: Samlaget.
- Almås, R. (2002). Bygder og forskning i 20 år. I R. Almås, M. S. Haugen og J. P. Johnsen (red.), *Bygdeforskning gjennom 20 år (9-17)*. Trondheim: Tapir.
- Almås, R., Haugen, M. S., Rye, J. F., & Villa, M. (2008). Omstridde bygder. I R. Almås, M. S. Haugen, J. F. Rye og M. Villa (red.), *Den nye bygda (9-28)*. Trondheim: Tapir.
- Andersson, M., Jacobsen, C. M., Rogstad, J., og Vestel, V. J. (2012). *Kritiske hendelser – nye stemmer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Andrzejewska, J., og Rye, J. F. (2012). Lost in Transnational Space? Migrants Farm Workers in Rural Districts. *Mobilities*, 7(2), 247-268.
- Back, L. (1996) *New Ethnicities and Urban Culture. Racisms and Multiculture in Young Lives*. London: UCL Press.
- Bauman, Z. (1991). *Modernity and Ambivalence*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Z. (1998). *Globalization: The Human Consequences*. Cambridge: Polity Press.
- Berg, N. G., og Lysgård, H. K. (2004). Ruralitet og urbanitet – bygd og by. I N. G. Berg, B. Dale, H. K. Lysgård og A. Løfgren (red.), *Mennesker, steder og regionale endringer (61-76)*. Trondheim: Tapir.
- Bjaarstad, S. (2003). *Osloungdommers forestillinger om bygda. En studie av unges stedsforståelser, tilhørighet og identitet*. (Hovedoppgave), Universitet i Oslo, Oslo.
- Brochman, G. (2006). *Hva er innvandring?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. London: Sage.
- Eriksen, T.H. (1994). *Kulturelle veikryss*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H. (1996). Den norske bygda sett utenfra. I M. V. Tjøås (red.), *Ung framtid (97-109)*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Eriksen, T. H. (2004). *Røtter og føtter: Identitet i en omskiftelig tid*. Oslo: Aschehoug.
- Fangen, K. (2008). *Identitet og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Fangen, K. (2009). Sosial ekskludering av unge med innvandrerbakgrunn – den relasjonelle, stedlige og politiske dimensjonen. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 9(2), 91-112.
- Fangen, K. (2010). Social exclusion and inclusion of young immigrants. Presentation of an analytical framework. *Young. Nordic Journal of Youth Research*, 18(2), 133-156.
- Fariuga, D. (2014). Towards a spatialised youth sociology: the rural and the urban in times of change. *Journal of Youth Studies*, 17(3), 293-307.
- Forgaard, T. S. (2006). Innvandrerbefolkningen flytter oftere til sentrale strøk. *Samfunnsspeilet*, 2006(4), 23-32.
- Friberg, J. H. og Eldring, L. (2011). Polonia i Oslo. Mobilitet, arbeid og levekår blant polakker i hovedstaden. Oslo: Fafo.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1996). *In Defence of Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Glorius, B., og Friedrich, K. (2006). Transnational Social Spaces of Polish Migrants in Leipzig 22. *Migracijske i enticke teme*, 22(1-2), 163-180.
- Granholt, S. B. (2011). *Trygt og godt, men kjedelig og intolerant. En kvalitativ studie av hvordan flerkulturelle jenter konstruerer sine forestillinger om den norske bygda*. (Masteroppgave), Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Halfacree, K. (2012). Heterolocal Identities? Counter-Urbanisation, Second Homes, and Rural Consumption in the Era of Mobilities. *Population, Space and Place*, 18, 209-224.
- Hall, S. (1992) The Question of Cultural Identity. I I S. Hall, D. Held og T. McGrew (red.) *Modernity and its Futures* (274-317). Cambridge: Polity.
- Harvey, D. (1990). *The Condition of Postmodernity. An Inquiry of the Origins of Cultural Change*. Cambridge: Blackwell.
- Haugen, M. S., og Villa, M. (2006). Gossip and rumour – the dark side of the rural safe and good? Young people's gendered narratives of rural life. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*, 60(3), 209–216.
- Heggen, K. (2002). Utkantjentene sin stille revolusjon. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 2(2), 3-20.
- ILO (International Labor Organisasatin (2014). Labour Migration: Facts and Figures. (Hentet 9. januar 2015 fra http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/media-centre/issue-briefs/WCMS_239651/lang--en/index.htm).

- Jacobsen, C. M. (2002). *Tilhørighetens mange former. Unge muslimer i Norge*. Oslo: Pax.
- Jenkins, R. (1996). *Social identity*. London: Routledge.
- Jentsch, B. (2007). Migrant Integration in Rural and Urban Areas of New Settlement Countries: Thematic Introduction. *International Journal on Multicultural Societies*, 9(1), 1-12.
- Lincoln, Y., og Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park: Sage Publications.
- Ljunggren, J., og Andersen, P. L. (2014). Vertical and Horizontal Segregation: Spatial Class Divisions in Oslo, 1970–2003. *International Journal of Urban and Regional Research*.
- Long, L.W. (1992) Om kulturpendling og kulturpendlere. I L.W. Long (red.) *Felleskap til besvær? Om nyere innvandring til Norge* (108-120). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lægran, A. S. (2002). The petrol station and the Internet cafe: rural technospaces for youth. *Journal of Rural Studies*, 18, 157-168.
- Marcus, G. (1992). Past, present and emerging identities. I S. Lash og J. Friedman (red.), *Modernity and identity* (309-331). London: Blackwell.
- Massey, D. (2005). *For Space*. London, Thousand Oaks, New Dehli: Sage Publications.
- McAreavey, R. (2012). Resistance or Resilience? Tracking the Pathway of Recent Arrivals to a 'New' Rural Destination. *Sociologia Ruralis*, 52(4), 498-507.
- Pahl, R. E. (1966). The rural-urban continuum. *Sociologia Ruralis*, 6, 299-327.
- Paulgaard, G. (2006). Identitetskonstruksjoner - hvor langt rekker de? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6(1), 67-88.
- Paulgaard, G. (2015). Oppvekst i tid og rom. Om betydningen av sted i studiet av ungdom. I M. Aure, N.G. Berg, J. Cruickshank og B. Dale (red.), *Med sans for sted. Nyere teorier*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Portes, A., & Zhou, M. (1993). The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 530, 74-96.
- Prieur, A. (2004). *Balansekunstnere*. Oslo: Pax.
- Raaum, O., Rogstad, J., Røed, K., & Westlie, L. (2009). Young and out: An application of a prospects-based concept of social exclusion. *The Journal of Socio-Economics*, 38(1), 173-187.

- Robertson, R., & White, K. E. (2009). What Is Globalization? I G. Ritzer (red.), *The Blackwell Companion to Globalization* (54-66). Oxford: Blackwell.
- Rye, J. F. (2006). Rural youths' images of the rural. *Journal of Rural Studies*, 22(4), 409-421.
- Røgilds, F. (1995). *Stemmer i grænseland. En bro mellom unge innvandrere og danskere?* København: Politisk Revy.
- Sheller, M., & Urry, J. (2006). The new mobilities paradigm. *Environment and Planning A*, 38, 207-226.
- Short, J. R. (1991). *Imagined Country*. London: Routledge.
- SSB (Statistisk sentralbyrå) (2015). Nøkkeltall for innvandring og innvandrere. (Hentet 12. februar 2015 fra <http://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/nokkeltall/innvandring-og-innvandrere>)
- Stenning, A., & Dawley, S. (2009). Poles to Newcastle: Grounding New Migrant Flows in Peripheral Regions. *European Urban and Regional Studies*, 16(3), 273-294.
- Thomas, W.I. (1928). *The child in America: Behavior problems and programs*. New York: Knopf.
- Tiller, R.G., Hansen, L., Richards, R. & Strand, H. (2014). Work segmentation in the Norwegian salmon industry: The application of segmented labor market theory to work migrants on the island community of Frøya, Norway. *Marine Policy* 51, 563-572.
- Tjora, A.H. (2009) Fra nysgjerrighet til innsikt. Kvalitative forskningsmetoder i praksis. Trondheim: Sosiologisk forlag.
- Urry, J. (2000). *Sociology beyond societies* London: Routledge.
- Urry, J. (2007). *Mobilities*. Cambridge: Polity Press.
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. London: Routledge.
- Vestel, V. J. (2004). *A Community of Differences - hybridization, popular culture and the making of social relations among multicultural youngsters in "Rudenga", East side Oslo*. (doktorgradsavhandling), Universitet i Oslo, Oslo.
- Vestel, Viggo 2009 The process of Hybridization: Cognition, Emotion and Experience Among Multicultural Youngsters in "Rudenga", East side Oslo. I Alghasi, Sharam, Thomas Hylland Eriksen and Gorashi, Halleh (eds.) *The Paradoxes of Cultural Recognition*. London: Ashgate
- Villa, M. (2004). *Bygda som bustad*. (doktorgradsavhandling), Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), Trondheim.

Waara, P. (2000). Rural Young People in Norrbotten and Västerbotten in the North of Sweden. I H. Helve (red.) *Rural Young People in Changing Europe* (134-140). Helsinki, Hakapaino.

Wiborg, A. (2003). *En ambivalent reise i et flertydig landskap - unge fra distriktene i høyere utdanning*. (doktorgradsavhandling), Universitetet i Tromsø, Tromsø.

Wiborg, A. (2008) Flertydige bilder og ambivalent tilhørighet. I R. Almås, M. S. Haugen, J. F. Rye og M. Villa (red.), *Den nye bygda* (155-193). Trondheim: Tapir.

Yin, R. K. (2009). *Case Study Research. Design and Methods*. London: Sage.

Øia, T., & Vestel, V. J. (2007). *Møter i det flerkulturelle*. NOVA-rapport. Oslo: NOVA.

Summary

The influx of eastern European immigrants into Norway's rural industries has increased the population of eastern European youth along the Norwegian countryside. This paper examines these youths' everyday life experiences in rural Norway, analyses the formation of their identities and life projects, and discusses how they negotiate their positioning within local communities. The analysis uses qualitative material gathered during in-depth individual and focus group interviews with 19 teenagers in a mid-Norwegian coastal region. The material underscores how these youths' everyday lives are characterized by their multi-local identities, belongings, and social practices, which results in ambivalent daily lives shaped by the tension between the youths' involvement in the local community and their participation in transnational social spaces. Despite several similarities between immigrant youths' experiences in rural and urban regions, the analysis also identifies important influences of rural sociocultural contexts upon their everyday lives.

Noter:

¹ Grethe Brochman, professor i sosiologi ved Universitetet i Oslo og en av Norges fremste innvandringsforskere, forteller om den norske innvandringsforskningens korte tradisjon i Nettavisen 1. juni 2013. «Jeg skrev min doktorgrad på slutten av 1980-tallet og hadde da jobbet med internasjonal migrasjon siden begynnelsen av 80-tallet. På den tiden syntes mine kolleger at det jeg holdt på med var eksotisk og sært. I dag er dette et av de mest brennbare spørsmål i tiden.» (<http://www.nettavisen.no/3629731.html>).

² Opphavet til røtter/føtter-metaforen er uklar. Prieur (2004), med henvisning til Røgilds (1995), tilskriver for eksempel metaforen til Salman Rushdie (feets/roots).

³ Adresseavisen 2. februar 2015. «Alle elever er tospråklige» (s. 8).

⁴ Alle navn på steder og personer i artikkelen er fiktive.

⁵ De ti landene er Polen, Litauen, Latvia, Estland, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Slovenia, Romania og Bulgaria.

⁶ Syntaksen i informantenes utsagn er ikke endret i transkriberingen, for slik å gi leseren et inntrykk av informantenes språklige kompetanse.

⁷ Skillet mellom forskjellighet og ulikhet er tydeligere i engelsk språkdrakt, der man skiller mellom «difference» and «inequality».